

سیری در دفتر معرفت کردگار

نگاهی کوتاه به شعرهای قرآنی کودک و نوجوان

قرآن، کتابی جامع جمیع زیبایی‌های صوری و لفظی است. بوستانی است که در آن انواع گل‌های رنگارنگ با شکل و بویی متنوع مشام سیاحت‌کنندگان این گلستان را نوازش می‌کند، این کتاب، کلام موزون خداوند و دفتر معرفت کردگار است که شاعران اهل ذوق نیز از لذت درک معانی و بیان لطایف آن در شعر خود حظی وافر برده‌اند چنان که در شعرهای آیینی شاعران ذیل ملاحظه می‌نمایید.

که از معروف‌ترین سروده‌ها در موضوع قرآن است.

کتابی پر از شعر و شور است و نور
کتابی که بوی خدا می‌دهد
خدا در تمام ورق‌های آن
حیاتی دوباره به ما می‌دهد...

رودابه حمزه‌ای

... من خوب می‌دانم که قرآن
از هدیه‌های آسمان است
هر حرف زیبایی که دارد
حرف خدای مهربان است...

افسانه شعبان‌نژاد

در پیش چشمانم کتابی‌ست
با یک جهان تصویر زیبا
تصویر باغ و دشت و جنگل
تصویر رود و کوه و دریا...

یک جای آن نقش زمستان
یک جای آن نقش بهار است
این نقش‌ها، نقش جهان است
این دفتر پروردگار است.

علی‌اصغر نصرتی

عمده شعرهای آیینی کودک و نوجوان که در سال‌های پس از انقلاب سروده شده‌اند، از نظر حجم و فراوانی، به ترتیب، در شش محور زیر قابل دسته‌بندی هستند:

۱. ستایش و راز و نیاز با خدا؛
۲. مهدویت و انتظار و امام زمان (عج)؛
۳. امام حسین (ع) و عاشورا؛
۴. مدح امام علی (ع) و شهادت آن حضرت؛
۵. نماز؛

۶. مدح و منقبت امام رضا (ع)

این موارد بیشترین حجم از اشعار آیینی را تشکیل می‌دهند و مابقی از حجم کمتری برخوردارند. در این میان متأسفانه، اشعار قرآنی، آن‌چه به شناساندن و زیبایی‌های قرآن منجر می‌شود، بسیار اندک است؛ و نه تنها اندک بلکه در مقایسه با سروده‌های دیگر آیینی از جهت تازگی، جذابیت و قدرت سخن‌چندان مایه‌ور نیست. ضعف اساسی در این سروده‌ها شاید این باشد که اکثر شاعران، و تقریباً همه آن‌ها، خود قرآن را موضوع اصلی شعر خویش قرار داده‌اند، نه یک مضمون یا موضوع قرآنی را. بنابراین به ناچار دست به توصیف‌های کلی و بسیار کلیشه‌ای زده‌اند. تنها امتیاز پاره‌ای از این سروده‌ها شاید تازگی زبان و نحوه بیان آن‌ها باشد، و گرنه سخنی که دال بر اندیشه و مضمون تازه و یا تصویر و نگاه تازه‌ای از قرآن باشد کمتر در این اشعار دیده می‌شود، لذا اگر کسی بخواهد بهترین آن‌ها را انتخاب کند تعداد آن‌ها به انگشتان یک دست هم نخواهد رسید. بیت‌هایی از شعر شاعران معروف کودک و نوجوان را با هم مرور می‌کنیم

دیروز من یک شعر زیبا
درباره قرآن سرودم
یک در به سوی روشنایی
در پیش چشمانم گشودم

در پشت در، دیدم که باغی ست
باغی که سرشار از بهار است
سی چشمه دارد در دل خود
هر چشمه در یک سبزه زار است...

جعفر ابراهیمی «شاهد»

... شادم از این که دارم
دوستی مثل قرآن
می دهد حرف هایش
بوی پیغمبرمان

محمود پوروهاب

به نظرم بهترین شعری که در مورد قرآن سروده شده شعر
تقریباً بلند «کارنامه خدا» سروده جواد محقق است.

چه قدر این کتاب خواندنی ست
چه قدر قصه های آن به یاد ماندنی ست
همیشه پشت سطرهای این کتاب
کسی نشسته است
کسی که ساده و صبور
مرا ز جاده های زندگی
به پای شوق می دهد عبور

در این شعر، شاعر علاوه بر این که به کلام مقدس و
معجزه آسای قرآن پرداخته، به صاحب کتاب یعنی به خدای
بزرگ صمیمی و عاشقانه نگاه کرده است. در این شعر احساس
عاشقانه شاعر نسبت به خدا باعث شده تا اثر او یعنی قرآن مجید
در چشم مخاطب رنگ و بوی زندگی بگیرد و زیبایی های آن دو
چندان جلوه گر شود. شعر از روانی و سلاست خوبی برخوردار
است. یکی از ویژگی های خوب آن، تعبیر و تمثیل های تازه و به
روز آن است که همدلی و همراهی بیشتر با مخاطب امروز دارد.

کتاب برگزیده تمام جشنواره های زندگی
کتاب بندگی
کتاب روشنی که کارنامه خداست
و مرکز مطالعات آدم است
همیشه وقت خواندن کتاب دوست
خیال می کنم کسی که در برابرم نشسته،
اوست...

شعرهای آیینی در کتاب های درسی بچه ها را باید در
کتاب هایی با عنوان «هدیه های آسمان» جست و جو کرد.

متأسفانه در این کتاب ها از مؤلفان اهل ذوق - کارشناسان زُنده
شعر - استفاده نشده و نویسندگان آن بیش تر به شعرهای نظم
مانند توجه کرده اند. شعرهایی که فاقد جنبه زیبایی شناسی و
هنری هستند. مثلاً در هدیه های آسمان کلاس پنجم مؤلف
بیشتر از سروده های خودش استفاده کرده است. یعنی از هفت
شعر این کتاب ۴ شعر سروده خودش است.

قرآن، کتابی روشنی بخش
قرآن، بهاری جاودان است
دریای بی پایان رحمت
یک دسته گل از آسمان است.

هر شاخه اش یک پند پُر بار
یک هدیه از پروردگار است
روشن تر از خورشید و مهتاب
زیباتر از باغ و بهار است...

سیدمحمد مهاجرانی

می بینید که چه قدر تصاویر معمولی و کلیشه ای ست. لازم
نیست کسی حتماً شاعری فحل باشد و این ها را بگوید. کسی
که اندکی با وزن و قافیه آشنا باشد می تواند همه این ها را سرهم
بندی کند.

یا در کتاب «هدیه های آسمان» کلاس چهارم دبستان. در ذیل
قصه های این شعر از زبان «دعبل خزاعی» شاعر اهل بیت زمان
امام رضا(ع) ساخته شده است که نام سراینده نیامده است.

درس قرآن، درس دین
آه رفت از یادها
کو معلم های آن؟
داد از بیدادها.

پس چه شد آن خانه ها؟
خانه مردان دین؟
صاحبانش زیر خاک
مثل گل ها در زمین...

خوب است که «دعبل خزاعی» زنده نیست. وگرنه حتماً از
این فرد به دادگاه شکایت می کرد که این چه نوع شعری ست
که به ریش بنده بستید! هر آن چه در کتاب های درسی آمده به
قول فیلسوف بزرگ شهاب الدین سهروردی، شیخ اشراق، فاقد
«حکمت ذوقی» است ■

منابع

۱. نسیم و قاصدک: به کوشش محمود پوروهاب نشر بوستان، ۱۳۹۲
۲. باغ قرآنی: به کوشش میترا صادقی، انتشارات درجه، ۱۳۷۴
۳. نان و پروانه: به کوشش حسین حداد، انتشارات محراب و قلم، ۱۳۷۷
۴. هدیه های آسمان چهارم و پنجم دوره ابتدایی، ۱۳۹۵